किरति न दक्षिणस्याम्" शत०ब्रा०२,५,२,५,६ ।

उत्तरग्रलङ्कट पुं॰स्त्री॰ उत्तरत्वं ग्रालङ्कटत्वं इन्द्र॰ ततः गोत्रप्रत्ययस्य लुक्। उत्तरग्रालङ्कगोत्रोत्पन्ने ।

उत्तरसक्थ न॰ उत्तरः सक्थः एकदे॰त॰ टच्समा॰ । सक्थ्नः उत्तरभागे

उत्तरसाक्षिन् त्रि॰ "साक्षिणामपि यः साक्षी स्वयं परिभाषताम् । अन्यथाऽन्यथावाऽपि स साक्षुत्तरसंज्ञकः" इति नारदोक्ते साक्षिभेदे ।

उत्तरसाधक त्रि॰ उत्तरः सन् साधयति णिच्–णिच् साधादेशः खुञ् । सहाये सहकारिणि । स हि इतरसामग्रीसत्त्वे तदुत्तरवर्ती सन् कार्यं साधयति ।

उत्तरा अव्य॰ उत्तर+प्रथमाद्यन्तोपमानार्थे आप् । उत्तरस्यां दिशि काले देशे वेत्याद्यर्थे । १प्रथमायुक्तरात्रुकः" भा॰व॰ २९अ॰। २उत्तरस्यां दिशि ३विराटकन्यायां स्त्री । "प्रेते पितृत्वमापन्ने वपिण्डीकरणादृते । क्रियन्ते याः क्रियाः पित्र्याः प्रोच्यन्ते उत्तरा हि ताः" इत्युक्ते वपिण्डीकरणोत्तरासु वार्षिकश्राद्धक्रियासासु च स्त्री ।

उत्तरात् अव्य॰ उत्तर+दिग्देशकालविषये आति । उत्तरस्तरस्मादुत्तरस्मिन्नित्यर्थे । "पश्चादोत्तरादधरादापुरस्तात्" ऋ॰ ६,१९,९ । "त्वं नः पश्चादधरादुत्तरात् पुरः" ऋ॰ ८,६१,१६ ।

उत्तरात्तात् अव्य॰ उत्तरात्+त्वा॰ तेदे॰ त्रि॰ तति । उत्तरादित्यर्थे । "यत्र वीराणोऽधरादुदायन्नुत्तरात्तात् वसतन्निरन्ते" ऋ॰ १०,२७,१५ । "पुरस्तात् सवितोत्तरात्तात् सविताऽधरात्तरात् १०,१९९,१४ ।

उत्तराधर त्रि॰ कर्म॰ उत्तरश्च अधरश्च । ऊर्ध्वाधरे उत्तरधरा इव भवन्त्योषधयः" शत०ब्रा०५,३,४,२१ । उपरितनोष्ठे पु॰ "पुनर्दिधक्षुः स्फुरितोत्तराधरः" कुमा० ।

उत्तराधिकारिन् त्रि॰ उत्तरं पूर्वस्वामिस्वामोपरमानन्तरमधिकरोति तद्गते स्वाम्यमाप्नोति अधि+कृ–णिनि । पूर्वस्वामिस्वामोपरमे सद्गते स्वामित्वप्राप्ते पूर्वस्वामिस्वामित्वसंबन्धादौ स्त्रियां ङीप् । तत्र सद्गतने कस्याधिकारः। तत्र तावत् यद्देशप्रचलितदायभागमतानुसारिक्रमोऽभिधीयते तत्र तद्ग्रा॰ श्रीलक्ष्मीधरोक्तम् यथा । "अत्रायं मृतपुत्रस्याधिकारिक्रमः । तत्र प्रथमं पुत्रः तदभावे पौत्रः तदभावे प्रपौत्रः, मृतपितृकपौत्र-मृतपितृपितामहकप्रपौत्रयोस्तु पुत्रेण सह युगपदधिकारः । प्रपौत्रपर्य्यन्ताभावे पत्नी सा च प्राग्भर्त्तृदाया भर्त्तृकुलं तदभावे पितृकुलं वा समाश्रिता सती शरीररक्षार्थं भर्त्तृदायं भुञ्जीत तथा भर्त्तृरूपकारार्थं यथाकथञ्चिद्दानादिकमपि कुर्य्यात् न तु स्त्रीधनवत् स्वच्छन्दं विनियुञ्जीत । तदभावे दुहिता तत्र प्रथमं कुमारी तदभावे नागदत्ता, तदभावे जाता सा च पुत्रवती सम्भावितपुत्रा च ते द्वे युगपदेवाधिकारिण्यौ, वन्ध्या पुत्रहीना विधवा च नाधिकारिणी । जाताया अभावे दौहित्रः । तदभावे पिता । तदभावे माता, तदभावे भ्राता, तत्रापि प्रथमं सोदरः तदभावे वैमात्रेयः, मृतस्य भ्रातृसंसृष्टत्वे तु सोदरमात्रविषये प्रथमं संसृष्टसोदर एवाधिकारी तदभावे चासंसृष्टसोदरः, एवं वैमात्रेयमात्रविषये प्रथमं संसृष्टवैमात्रेयः तदभावे चासंसृष्टवैमात्रेयः, यदा तु संसृष्टोवैमात्रेयः सोदरश्चासंसृष्टः तदा तावुभौ तुल्यवदधिकारिणौ । भ्रातॄणामभावे भ्रातृपुत्रः, तत्रापि प्रथमं सोदरभ्रातृपुत्रः तदभावे वैमात्रेयभ्रातृपुत्रः, संसर्गे तु सोदरभ्रातृपुत्रमात्रविषये प्रथमं संसृष्टसोदरभ्रातृपुत्रः तदभावे चासंसृष्टसोदरभ्रातृपुत्रः, वैमात्रेयभ्रातृपुत्रमात्रविषये प्रथमं संसृष्टवैमात्रेयभ्रातृपुत्रः तदभावे चासंसृष्टवैमात्रेयभ्रातृपुत्रः, यदा तु सोदरभ्रातृपुत्रोऽसंसृष्टो वैमात्रेयभ्रातृपुत्रस्तु संसृष्टः तदा द्वौ भ्रातृवत् तुल्याधिकारिणौ । भ्रातृपुत्राभावे भ्रातृपौत्रः तत्रापि भ्रातुः सोदरासोदरक्रमः संसर्गासंसर्गक्रमश्च बोध्यः । तदभावे पितृदौहित्रः स च सोदरभगिनीपुत्रः वैमात्रेयभगिनीपुत्रश्च, तदभावे पितामहः, तदभावे पितामही, तदभावे पितुः सहोदरः तदभावे पितुर्वैमात्रेयः । तदभावे पितृसोदरपुत्रपितृवैमात्रेयपुत्रपितृसोदरपौत्रपितृवैमात्रेयपौत्राणां क्रमेणाधिकारः । तदभावे पितामहदौहित्रः तत्रापि पितृसोदरभगिनीपुत्रः पितृवैमात्रेयभगिनीपुत्रश्च, वयप्रमाणप्रपितामहदौहित्राधिकारेऽप्येवम्, तदभावे प्रपितामहः तदभावे प्रपितामही तदभावे पितामहसहोदरभ्रातृतद्वैमात्रेयभ्रातृतत्पुत्रपौत्रप्रपितामहदौहित्राः क्रमेणाधिकारिणः । एतावत्पर्य्यन्तानां धनिभोग्यपिण्डदातॄणामभावे धनिदेयपिण्डदातॄणां मातामहमातृलादीनामधिकारः तत्रापि प्रथमं मातामहस्तदभावे मातृलतत्पुत्रपौत्राणां क्रमेणाधिकारः तदभावे चाधस्तनसकुल्यानां धनिभोग्यलेपदातॄणां प्रतिपण्मृप्रभृतिपुरुषत्रयाणां क्रमेणाधिकारः, तदभावे पुनरूर्द्धतनसकुल्यानां धनिदेयलेपभुगृद्धप्रपिता-